

Nr. 110
Juni 2020

Dansk Friluftsliv - forum for
natur- og friluftsliv

Dansk Friluftsliv

Friluftsparadokset #2

Foto: Christian Moestrup Andersen

Tør vi gribe i egen barm?

Det er ofte mere behageligt at undersøge et kildent emne med hænderne godt begravet i lommerne. Der hvor man kan nøjes med at beskue frem for at skride til handling. Der hvor man kan skabe sig et distanceret overblik. Hvor man kan forstå nuancer og forskellige argumenters positioner. Man føler sig klog på området men har ikke rørt en finger.

Sådan var sidste nummer af Dansk Friluftliv. Her undersøgte vi baggrunden og konteksten for friluftsparaksets opblomstring for at danne os et godt fundament at handle ud fra. Men vi beholdte hænderne i lommerne. Denne gang vover vi at gribe i egen barm. Vi ser nærmere på vores eget ansvar, på vores egne handlinger og konsekvenserne af dem, i forhold til friluftsparakset.

Vi har spurgt forskellige hjørner af friluftslivet om, hvilket ansvar de selv mener at have, når det handler om friluftsparakset. I dette nummer besøger vi udstyrsbranchen, rejsebranchen, den politiske scene, det pædagogiske friluftsliv og ikke mindst vores eget arnested; friluftsvejlederuddannelsen. Vi spørger de forskellige aktører ind til deres egen ansvarsfølelse og handlevillighed, og vi stiller skarpt på, hvordan de navigerer rundt i friluftsparakset. Især der, hvor der ikke nødvendigvis er klare svar.

En særlig tak skal lyde til stemmerne i dette blad – det er ikke let at stille sig frem og åbent fortælle om netop det, man ikke har svarene på. Men helt sikkert er det, at handlingslammelse ikke fører nogen ændring med sig. Så tak for at dele jeres erfaringer med os alle, når det kommer til faktisk at tage ansvar for friluftsparakset og gøre noget ved det.

Det kan jo være vi lader os inspirere og selv tager hænderne op af lommerne.

God læselyst,
Katrine Caspersen

Foreningens bestyrelse

Formand

Tanya Uhnger Wünsche
2684 3880
tanya@needfornature.dk

Næstformand

Tejs Møller
6165 5642
tejsmoller@gmail.com

Sekretær og kasserer

Jesper Lind Nielsen
5151 4204
thor_dk@hotmail.com

Redaktør

Katrine Caspersen
504 15089
katrinecaspersen@hotmail.com

Bestyrelsesmedlem

Johanne Christiani
2481 8048
christiani.jo@gmail.com

Christian Aage Bollerup Mortensen
2812 8766
christian.aage@gmail.com

Dieter Toftkjær
2082 5671
dt@dds.dk

Suppleant

Kristian Jager Nykrog
4156 4551
kristian@nykrog.com

Simon William Jørgensen
2180 9165
Joergensen.simon@gmail.com

Grafisk design

Benjamin Robin Graahede
Benjamin@no22studio.com

Korrektur

Sally Dorff Hansen

Forsidebillede

Bengt Rotmo

Næste udgivelse

Efterår 2020

ISSN 0909-0614

Indhold

Bæredygtighed kommer ikke af sig selv	6
Sporløs færdsel – om bæredygtighed i friluftsvejledningens selvforståelse	8
Interview med Bengt Rotmo, Ousland Explorers	12
Om grise, kærlighed og det forkerte samfund	20
“Vi skal ikke opdrage, vi skal oplyse”	24

Foreningens formål

Foreningens formål er at skabe, udbygge og vedligeholde kontakt imellem personer, der arbejder med vejledning og undervisning i natur- og friluftsliv.

Foreningen skal arbejde for at styrke danske naturoplysnings- og friluftslivstraditioner i samarbejde med vore nordiske nabolande med det formål at skabe harmoni mellem menneske og natur såvel som mellem mennesker. Bladet udgives af Dansk Friluftsliv - forum for natur- og friluftsliv og udkommer tre gange årligt.

Annoncering

Det er muligt at annoncere i bladet. Prisen er 1.500 kr. for en hel side og 900 kr. for en halv side. Kontakt den annonceansvarlige for yderligere information om formater og priser.

Bæredygtighed

Det er positivt, at miljøminister Lea Wermelin (S) og Friluftsrådet tiltænker friluftslivet en nøglerolle i indsatsen mod klimakrisen og biodiversitetskrisen. Men skal det for alvor batte noget, må friluftslivets aktører påtage sig rollen som primus motor i bevidstgørelse om miljøbeskyttelse og klimaudfordringen og inspirere til handling

Af Christian Moestrup Andersen, journalist og friluftsvjeleder

Det forekommer umiddelbart indlysende. At man får et større incitament til at ville passe på naturen, hvis man opholder sig meget i den. At friluftsliv går hånd i hånd med miljø- og klimabevidsthed. Som norske Nils Faarlund har sagt det: »Vi ødelegger ikke noe vi har et inderlig forhold til.« Klimakrisen og biodiversitetskrisen fordrer radikale forandringer af vores energiforbrug, transportvaner og kostvaner og forvaltning af den natur, der omgiver os. Så hvis det at dyrke friluftsliv kan være en genvej til at højne miljø- og klimabevidsthed, er det da bare om at få folk ud i naturen.

Den tankegang giver miljøminister Lea Wermelin (S) også udtryk for:

»Oplevelser i naturen er en kilde til livskvalitet for mange danskere. Det er med til at give os en forståelse af vores natur og miljø. Hvis vi holder af naturen og bruger naturen, så passer vi også bedre på den,« siger hun i et interview, som Friluftsrådet publicerede den 18. november 2019 i forbindelse med, at regeringen indledte en høringsproces, der skal munde ud i en politisk natur- og biodiversitetspakke i 2020.

Samme tankegang gennemsyrrer også Friluftsrådets indspil til regeringens natur- og biodiversitetspakke, afgivet i december 2019. Her lyder det: »Friluftsrådet mener, at befolkningens muligheder for at komme ud i naturen og bruge naturen til friluftsliv og naturoplevelser er en vigtig del af løsningen på den natur- og biodiversitetskrisen. Danmark er i. Ambitiøs politisk handling kræver folkelig opbakning og engagement, og det skabes bedst, hvis befolkningen har en relation til naturen. Det er således en forudsætning for at være motiveret til at beskytte naturen, at vi kender den, bruger og har et forhold til den. Kort sagt: Når man glædes over naturen, er vejen til at passe på den kortere.«

I Danmarks nationale friluftspolitik er koblingen mellem ophold i naturen og miljøbeskyttelse også et af otte pejlemærker:

»Et aktivt friluftsliv giver en masse oplevelser og erfaringer, som er værdifulde for både børn og voksne. Vi

skal lære af naturen og lære i den. For når vi først får naturen ind på kroppen, bliver vi samtidig bedre til at passe på den, så også de kommende generationer kan få glæde af den.«

En sovepude

Problemet er bare, at der ikke nødvendigvis er belæg for at påstå, at det forholder sig sådan. Det er en af hovedpointerne i den norske debat om friluftsparadokset, anført af to af norsk friluftslivs førende akademikere, André Horgen, professor ved Højskolen i Bø, og Jan Ove Tangen, professor ved Universitetet i Sørøst-Norge.

Deres påstand er, at friluftsliv – ganske som de fleste andre fritidsaktiviteter i det moderne samfund – har et unødigt stort CO2-aftryk.

Som de skriver: »Modernitetens centrale idé om vækst – framskrittsideen - er den grunnleggende koden i modernitetens DNA (...) Det samme spejles også i friluftslivets grunnleggende kode; god tur/dårlig tur. Det å skaffe seg nye, positive opplevelser, med tanke på menneskelig utvikling, ligger til grunn for den romantiske konsumerisme, som er et bærende element i friluftsliv og turisme«

Frem for at fremme, at vi passer på naturen, bidrager vi til dens ødelæggelse gennem et friluftsliv, der bliver stedse mere ressourcekrævende, lyder argumentet, der understøttes af opgørelser over energiforbruget ved forskellige fritidsaktiviteter.

Jan Ove Tangen Og Andre Horgen anfører, at forestillingen om, at friluftsliv og miljøbeskyttelse går hånd i hånd har været en sovepude:

»Troen på at friluftsliv nærmest automatisk har noen med miljøvern å gjøre har trolig vært en stor hvilepude for mange nordmenn siden denne ideen ble unnfanget rundt 1970.«

Dansk friluftsliv synes på mange måder at have være lullet ind i samme tornerosesøvn siden engang i slut-1980'erne. Som i Norge var nogle danske friluftslivspionerer stærkt optagede af miljø- og naturbeskyttelse. De anså også friluftsliv som rummende et dannelsespotentiale i

forhold til miljø- og naturbeskyttelse. Som her formuleret af Axel Edinger i 1984:

»Friluftsliv er et vigtigt led i en langsigtet folkeoplysning til fremme af hensyn og varsomhed i forhold til vor sparsomme natur«.

Men som det er tilfældet i Norge, synes heller ikke dansk friluftslivs aktører at have gjort meget ud af at påtage sig den rolle i de senere år. Her synes fokus i højere grad at have været på sikkerhed, certificeringer og folkesundhed. Det er, som om man har taget for givet, at friluftsliv og miljøbevidsthed var to alen af samme stykke, alt imens man er blevet overhalet indenom af klimaaktivister, grønne studenterbevægelser og en samfundsudvikling, hvor biodiversitetskrisen og klimakrisen er blevet stadig mere uomgængelige.

Så når der ikke er forskningsmæssigt belæg for at påstå, at ophold i naturen fører til større grad af miljø og klimabevidsthed, synes det ærlig talt lidt letkøbt at gøre det til et bærende argument for mere friluftsliv, sådan som miljøministeren og Friluftsrådet gør.

Dermed ikke sagt, at friluftsliv ikke kan være en genvej til at højne miljø- og klimabevidsthed og føre til adfærdsændringer. Pointen er blot den, at bæredygtigheden ikke kommer af sig selv. Vi kan ikke regne med, at bare fordi vi opholder os i naturen, påtager vi os et større ansvar for at beskytte den og indretter os efter, at vores færden skal belaste den mindst muligt. Det er nødt til at være et aktivt valg - for den enkelte, men i særdeleshed også for Friluftsrådet, uddannelsesinstitutioner, spejderbevægelsen og alle de andre foreninger og aktører, som har med friluftsliv at gøre i Danmark - at sætte bæredygtighedsaspektet forrest i en hver tænkelig sammenhæng. Vi har dårligt andet valg.

Grøde i debatten

Som jeg ser det, er udfordringen dobbel. Vi skal både arbejde målrettet for at nedbringe miljø- og klimabelastningen ved de friluftslivsaktiviteter, vi foretager os, og samtidig bruge friluftslivet som katalysator for at fremme

en mere miljø- og klimavenlig livsstil også i hverdagslivet. Udnytte, at vores arena er den natur, vi gerne fortsat vil kunne udfolde os i. Friluftsvjelederen skal turde påtage sig rollen som den, der insisterer på at rejse spørgsmål om miljø og klima rundt om bålet. Bruge rødgranskoven som ramme for diskussioner om biodiversitet. Kanaturen på Gudenåen som anledning til at diskutere ændret nedbørsmønster og oversvømmelser. Vinterfjeldsturen til at tale om trægrænsen, der flytter opad, og sneen, der ændrer struktur. Og så videre.

I Norge har debatten om friluftsparadokset og de udfordringer, det stiller friluftslivets aktører i, allerede været i gang i nogle år. Det har blandt andet ført til udformningen af miljøvettreglerne (en pendant til de klassiske fjellvettregler), afholdelse af flere konferencer, et stigende fokus på bæredygtighed fra norske udstyrsproducenter som Norrøna, Bergans og Devolds side, stiftelse af klimaorganisationen Protect our Winters og altså en løbende debat i de norske medier.

Der lader heldigvis til at være grøde i debatten også i dansk friluftsliv. De to seneste udgaver af nærværende magasin, flere debatarrangementer og fyraftensmøder blandt friluftsfagets udøvere er blevet afholdt eller er på tapetet, outdoorbutikkerne synes i stigende grad at være optaget af bæredygtighedsaspektet og ja, emner som biodiversitet, klimaforandringer og menneskets forhold til naturen synes for tiden allestedsnærværende i medie billedet.

Det er derfor glædeligt, at miljøminister Lea Wermelin tiltænker friluftslivet en nøglerolle i indsatsen mod klimakrisen og biodiversitetskrisen. Sikke en chance! Men skal det for alvor batte, må friluftslivets aktører påtage sig rollen som primus motor i bevidstgørelse om miljø og klima og inspirere til handling og adfærdsændringer. Hvordan det skal ske i praksis? Det skal vi til at finde ud af. Og det haster.

Christian Moestrup Andersen, journalist og friluftsvjeleder, andechris@gmail.com

Sporløs færdsel – om bæredygtighed i friluftsvvejledningens selvforståelse

Af Mathilde Vædele Haugaard Jensen,
Studieleder på Friluftsvvejlederuddannelsen, Københavns Universitet

Sigtet med denne artikel er for det første at rette et kritisk blik mod friluftsvvejledningens selvforståelse omkring sporløs færdsel. For det andet at komme med bud på, hvordan friluftsvvejledningen, friluftsvvejlederen og uddannelsen til friluftsvvejleder kan relancere en mere bæredygtig sporløs færdsel som handlinger i den pædagogiske praksis.

Friluftsparadokset eller bærekraftparadokset i friluftslivet er udtryk for det forhold, at jo mere vi friluftsfolk bruger den natur, vi er glade for, desto mere ødelægger vi den. At den sporløse færdsel, som vi i vores selvgothed opfatter som bæredygtig, ikke er nær så bæredygtig, som vi går rundt og tror. I denne sammenhæng er det vigtigt at være kritisk i forhold til netop sporløs færdsel, som er et udtryk for det ikke at efterlade sig spor i naturen, og at det i sig selv gør friluftslivet bæredygtigt. Til regnestykket om, hvad der er sporløst og bæredygtigt hører også: Transport til og fra turområdet, vores personlige udstyr, vores fælles udstyr, den mad vi spiser, de aktiviteter vi holder på med etc. Så ja, måske efterlader vi lejrpladsen uden toiletpapir bag træerne, men hvad med de Gore-Tex-jakker vi tager på for at være derude eller den rejseafstand, vi har til vores turområder?

Artikler om paradokset og omkring friluftslivets store aftryk på naturen af bl.a. Jan Ove Tangen, Per Ingvar Haukeland og André Horgen fra Universitetet i Sør-Øst Norge har de sidste par år oplyst og provokeret friluftsfolk, Den Norske Turistforening og andre tunge friluftssaktører til at tage stilling til det friluftsliv, der udøves. Debatten har bredt sig til friluftsmiljøet i Danmark. Det er tydeligt, at tiden er moden til en ny og handlingsorienteret debat om sporløs færdsel, miljøbevidsthed og bæredygtighed i relation til friluftsliv. Debatten synes både vedkommende og aktuel i en tid, hvor klimaet er sat højest på den politiske dagsorden i mange lande.

På Friluftsvvejlederuddannelsen på Københavns Universitet oplever jeg interesse for emnet blandt både studerende og undervisere. I den forbindelse er det lidt svært ikke at fortabe sig i historien og spørge:

- Hvordan kan det være, at debatten om sammenhængen mellem friluftsliv og natur- og miljøbevidsthed synes at have hvilet i en tidsomme fra midten af 1990'erne og frem til 2018?

Der er behov for en nyrevideret udgave af Trantjerdokumentet, der søger at aktualisere friluftsvvejlederens vilje og evne til at gennemføre former for friluftsliv, som ikke skader naturens liv.

- Hvorfor har natur- og miljødebatten ikke fyldt mere på friluftsvvejlederuddannelsen i de senere år?
- Hvordan havnede friluftsliv som en medkultur til den eksisterende kultur/samfund (eksempelvis det materielle overforbrug) og ikke som en grøn, miljøbevidst modkultur, som vi har set eksempler på tidligere?
- Hvordan endte forestillingen om den bæredygtige friluftsvvejleder og dennes sporløse færdsel i naturen som en sovepude for os, der vejleder i friluftsliv, og som vi kom til at hvile på lidt for længe?

Det synes ikke særligt handlingsorienteret, ej heller

løsningsfokuseret, at dvæle ved fortiden, men når historien alligevel skal have lidt fokus i denne artikel skyldes det, at nogle af forslagene til løsninger måske kan hentes her.

Fra Trantjern over Præstø til år 2018-2020

Siden 1970'erne har man både i det norske og det danske friluftsmiljø debatteret, hvad den gode pædagogiske praksis i friluftsliv er. Miljø- og naturvenlig færdsel og levemåde er centralt i ét af de første skrivelser på området – nemlig i formuleringerne af krav til friluftsvvejlederen på baggrund af Trantjernseminaret i 1979. Herunder et udpluk fra fællesudtalelsen, der relaterer sig direkte til, hvad der handler om at være bæredygtig i friluftsvvejledningen:

- Levemåten – vegledning i naturligt friluftsliv bør være præget af deltagelse, deltagelse i gruppens liv og af deltagelse i den frie naturs liv – naturligt friluftsliv søger at fremme harmoni i vårt forhold til natur.
- Redskap, beklædning, mat – valg af hensiktsmæssig utrustning er frem for vigtig for å trygge deltakernes liv, men også for å verne den frie naturs liv.
- En kvalificert vegleder bør have god kjennskap til fri natur, vilje og evne til å gjennomføre former for friluftsliv som ikke skader naturens liv.
- En kvalificert vegleder bør have god kjennskap til vegledningsprosessen, vilje og evne til å gjennomføre vegledning i naturligt friluftsliv som hverken disponerer for skader blant deltakerne eller den frie natur.
- En kvalificert vegleder bør deltage i samfunnslivet med den hovedinteresse å arbeide for større harmoni i forholdet mellom natur og mennesker, såvel som mennesker imellem.

Disse forventninger til friluftsvvejledningen så man også herhjemme fx på idrætshøjskolerne op gennem 1970'erne og 1980'erne, hvor man blandt andet transporterede sig på cykler, byggede egne kajaker af naturmaterialer, syede eget udstyr mm. Kort sagt var friluftsliv langt hen ad vejen en lokal, miljøbevidst affære. I 1990'erne og

ind i det nye årtusinde voksede institutionaliseringen af friluftslivet, og sideløbende fulgte både en specialisering og individualisering af friluftslivet som beskrevet af Søren Andkjær (Andkjær, 2001). Miljødebatten syntes af fylde mindre og mindre i denne periode på trods af, at friluftsfolk som bl.a. Ib Ivar Dahl og Svend Ulstrup stod for et miljøbevidst fokus i dansk friluftsliv.

I 1994-1995 startede friluftsvvejlederuddannelsen på Københavns Universitet. Hovedformålet var at uddanne friluftsvvejledere, der kunne varetage vejledning i friluftsliv i Danmark. Med undtagelse af en enkelt vintertur i Norge og en enkelt kanotur i Sverige var alle aktiviteter centreret

omkring dansk friluftsliv. I studiehåndbøgerne fra perioden op gennem 1990'erne og ind i det nye årtusinde har natur- og miljøbevidsthed haft et vist fokus på uddannelsen parallelt med det at uddanne friluftvejledere, der har et højt fagligt niveau ift. sikkerhed. Ser vi på de nyere studiehåndbøger tager det sikkerhedsmæssige aspekt af friluftsliv mere fokus og plads i uddannelsen. Indførelsen af European Paddle Pass (nu IPP) systemet i Danmark i 2008 og dragebådsulykken i Præstø Fjord medvirkede til et øget fokus på sikkerhed og certificering. Den natur- og miljøbevidste vinkel på uddannelsen gled i baggrunden i den hellige certificerings navn, og det er for så vidt en praksis, som har kendetegnet uddannelsen lige siden. Retrospektivt kan vi undre os over, at natur- og miljødebatten gled i baggrunden, og at den sporløse færdsel blev selve billedet på den bæredygtige friluftvejleder i al sin selvgothed. Der er behov for en nyrevideret udgave af Trantjern-dokumentet, der søger at aktualisere friluftvejlederens vilje og evne til at gennemføre former for friluftsliv, som ikke skader naturens liv. På friluftvejlederuddannelsen kan vi spørge os selv, hvordan vi bedst muligt klæder de kommende friluftvejledere på til at være gode formidlere af en bæredygtig friluftspraksis. Men først lidt erfaringer fra klimaområdet...

Klimaudfordring og -løsninger

På en nylig afholdt klimadag på Skovskolen i Nødebo holdt teolog og bioetiker Mickey Gjerris et meget inspirerende oplæg om klima og etik. I oplægget kom han bl.a. ind på, hvorfor vi som mennesker ikke reagerer mere bæredygtigt i vore handlinger ift. klimaudfordringerne og også med bud på, hvad vi kan gøre. Forklaringerne på, hvorfor vi ikke gør

mere er ifølge Mickey Gjerris:

- At problemet er komplekst
- At der er stor afstand mellem handlinger og konsekvenser
- At den enkelte kan føle sig betydningsløs ift. problemet
- At man frygter for fremtiden
- At man har en frygt for at miste det gode liv

Mickey Gjerris, oplæg "Klima og Etik", 17. januar 2020 Skovskolen

Mickey Gjerris' forslag til løsninger på klimaudfordringen har klare paralleller til, hvordan vi kan tilstræbe bæredygtigt friluftsliv – nemlig et fokus på det økocentriske fællesskab, hvor det gode liv indebærer:

- At man opfatter egen lykke som betinget af andres i stedet for lykken som en præmie, der kan vindes.
- At man værdsætter naturens rigdom og udnytter den skånsomt.
- At man skelner mellem velfærd og velstand.
- At man bestræber sig på kun at skade andre, når det er strengt nødvendigt.

Derudover de gamle dyder som:

- Nøjsomhed - brug kun, hvad du behøver, for et liv i overflod gavner hverken dig eller andre.
- Medfølelse - vær opmærksom på, at dine handlinger kan skade andre levende væsener, forsøg at åbne livsmuligheder op for dem.
- Fornuft - forstå, at når du bor på en kugle, er der

begrænsede ressourcer og grænser for, hvor meget affald, du kan efterlade.

Derudover påpeger han nye dyder som:

- Naturforundring – ved at opøve dig i at forundres over verdens mangfoldighed, rigdom, skønhed og tilintetgørelse.
- Naturrepekt - ud af forundringen kan der vokse en respekt for den verden du tilhører, så den bliver synlig som andet end ressource.
- Naturfællesskab – ved at opøve dig i at genkende de andre levende væsener, som en del af et mere-end-menneskeligt fællesskab, hvis lykke er uløseligt forbundet til din. Vejen frem er at tænke "os" i stedet for "mig" og "dem".

Håbet findes i, at de negative effekter kan begrænses for mennesker, dyr, planter og natur. At vejen, vi skal gå, i sig selv er en vej til gode og meningsfulde liv. At vi kan sige til de næste, at vi gjorde det bedste, vi kunne. Og det er vel den smukkeste arv, et menneske kan efterlade sig.
— Gjerris, 2020

Det kan synes ædelt med disse løsninger på klimaudfordringerne. Jeg har i det følgende forsøgt at

forbindelse med afviklingen af aktiviteter – kort sagt et fokus på naturen som grundlag (ikke som en ramme) for friluftvejledningen og den pædagogiske praksis.

På friluftvejlederuddannelsen på Københavns Universitet tager vi de første spæde skridt i retning af et fornyet fokus på mere bæredygtigt friluftsliv og en relancering af den sporløse færdsel. Vi debatterer ture, udstyr, tøj, transport, madvarer på tur og arbejder mod at omsætte bæredygtige holdninger til bæredygtig handling i en pædagogisk praksis. Friluftvejlederprofessionen skal afspejle, at friluftvejlederen har en passion for natur- og friluftoplevelser, og at den passion er afhængig af den natur, vi omgiver os med, og hvor sporløst vi kan agere i den.

Men vejen er ikke uden bump. Fx når vi overvejer af udskifte billige presenninger, som skoler og institutioner har let ved at indkøbe med dyrere (og muligvis mere bæredygtige på den lange bane), medfølger der også en pædagogisk overvejelse: Får vi så aftagerinstitutionerne, fx skoler og institutioner med ud? I disse overvejelser er det centrale, at den enkelte friluftvejlederstuderende ifm. uddannelsen inspireres til fremadrettet at handle bæredygtigt ud fra en velovervejet pædagogisk refleksion. Der venter et langt og sejt træk foran os med at omsætte

På friluftvejlederuddannelsen kan vi spørge os selv, hvordan vi bedst muligt klæder de kommende friluftvejledere på til at være gode formidlere af en bæredygtig friluftspraksis.

kombinere Gjerris' forslag med egne bud på, hvordan en bæredygtig friluftvejlederpraksis anno 2020 kan se ud. I særlig grad hvordan vi på friluftvejlederuddannelsen bedst muligt klæder de kommende friluftvejledere på til at være gode formidlere af en bæredygtig friluftspraksis.

Den bæredygtige friluftvejlederpraksis anno 2020

At omsætte verdens klimaudfordringer og løsningerne derpå i en friluftvejlederpraksis kræver vilje og evne til at omsætte det gode (friluftvejleder-) liv i konkrete handlinger; herunder:

- Friluftvejlederen er en reklamesøjle ift. tøj og udstyr. Nøjsomhed i forbrug og i mødet med deltagerne videreformidler denne nøjsomhed til inspiration for dem.
- Friluftvejlederen kan vælge en skærpet praksis ift. brug af nærmiljøet vs. fjernere destinationer. Friluftvejlederen kan være katalysator for staycations gennem inspiration til, at friluftaktiviteter afvikles i baghaven eller i nærmiljøet. Når der vælges fjernere destinationer, kan valget gå på længerevarende ture og opmærksomhed på transportformer til og fra turdestinationen.
- Friluftvejlederen kan vælge et fornyet fokus på naturforundring, naturrepekt og naturfællesskab i

viden om friluftslivets paradoks til en bæredygtig pædagogisk friluftvejlederuddannelse – og senere friluftvejlederprofession. Den sporløse færdsel, som vi må erkende ikke er så sporløs, som vi gik og troede, skal relanceres i en mere bæredygtig udgave og stå øverst på dagsordenen i friluftvejlederpraksis anno 2020 – fordi vejen at gå i sig selv er meningsfuld.

LITTERATUR

Andkjær, Søren, Perspektiver for fremtidens Friluftsliv, I: Focus Idræt, 1/2001.

Mundtligt oplæg af Mickey Gjerris på Skovskolen i Nødebo d. 17. november 2020.

Trantjerdokumentet: Krav til vejledere i friluftsliv. Fellesuttalelse fra FOR-UT's 5. arbejdsseminar i Trantjern. (Publiceret i Mestre Fjället, 1979 vol. 29).

Interview med Bengt Rotmo, Ousland Explorers

Af Katrine Caspersen

Bengt Rotmo er partner i det norske rejsebureau Ousland Explorers, der udbyder arktiske ekspeditionsrejser til blandt andet Grønland, Chile og polerne. Bengt er en erfaren guide i bureauet og har krydset, hvad der kan krydses i verdens isede, arktiske og polare egne. En solfyldt formiddag under coronahjemsendelsen i marts havde Bengt og jeg en videosnak om, hvordan man navigerer både praktisk og moralsk indenfor det konfliktfyldte friluftsparadoks, som Ousland Explorers arbejder under.

Bengt er en modig mand. For det første fordi han er polfarer, for det andet fordi han har indvilliget i at stille op til en snak om lige netop det, han ikke kan svare på. For hvordan er det egentlig at være øjenvidne til polernes smeltning, samtidig med at ens forretning netop er at tage folk med på klimabelastende rejser ud til den selvsamme smeltende is? Hvordan retfærdiggør man dette? Bengt tager os med ind i Ousland Explorers overvejelser om bæredygtighed i bred forstand og fortæller ærligt om nogle af de dilemmaer og paradokser, der følger med et moderne ekspeditionsliv. Dette er ikke et glansbillede. Det er de upolerede overvejelser.

Katrine

Vi vil rigtig gerne snakke med jer i Ousland Explorers, fordi I er helt vildt spændende. Det er I fordi, I er øjenvidner til, hvad der sker, samtidig med at I er en del af branchen...

Bengt

...Det er jo et vanskeligt tema for os. Meget vanskeligt. Lidt betændt, egentlig. Vi er jo rigtig glade for naturen, og vi er jo rigtig glade for at rejse, og vi er rigtig glade for folk. Samtidig er der ikke nogen tvivl om, at vi har en belastning på miljøet, når vi er ude at rejse. Det har vi jo, og det tror jeg bare, vi må være ærlige om. Hvis ikke, så lyver du jo for dig selv. Det er et paradoks, det er klart.

Katrine

Præcis. Der er store paradokser og dilemmaer. Hvis I har lyst, vil jeg gerne høre om nogle af jeres tanker bag. Der, hvor I ikke nødvendigvis har et svar allerede, men hvor I er i gang med at finde ud af, hvordan man navigerer i de her paradokser.

Bengt

Jeg skal prøve at give så gode svar som muligt, men jeg må bare være helt ærlig. Jeg føler, at alle der arbejder med det,

som vi gør... Altså, vi har ikke svaret. Det har vi ikke. Men jeg tror, at vi kommer længst ved at opføre os ordentligt og vise respekt for både natur og folk og faktisk erkende, at når du er ude at rejse, så er der sandsynligvis et klimaaftryk. Med flyrejser specielt. Det får vi jo mange gode svar på her i corona-tiden, tænker jeg. Det bliver interessant at se tilbage om et års tid, hvordan rejser egentligt påvirker verden. Bæredygtighed handler om mere end miljø og klima.

Katrine

Vil du fortælle lidt om, hvordan du opfatter bæredygtighed?

Bengt

Jeg synes, at det med bæredygtighed er virkelig interessant. Jeg føler, at der er en vældig vridning mod miljø, når man snakker om bæredygtighed. Altså, når man snakker om bæredygtighed, så snakker man kun om miljø og that's it. Det mener jeg egentligt er helt forkert. Jeg mener, at det er meget vigtigere at se på – i hvert fald lige så vigtigt - at kigge på historien. Altså hvordan folk har levet før, og hvordan vi forandrer et samfund, når vi rejser dertil. Nu tænker jeg ikke på miljø, nu tænker jeg på ændret levevis. Jeg tror, det er der, vi kommer til at gøre skade gennem turisme. Altså ødelægger historien i et samfund, ødelægger den måde, folk lever på. I stedet kan vi bidrage til, at de lokale kan fortsætte med at leve på den måde, de gør. Så mener jeg, at vi bidrager med noget positivt. Det er det, vi prøver på at gøre i vores rejser. Det er vores bidrag, kan du sige.

Så når vi tager til Grønland, for eksempel til Isortoq [mindre bygd på Østkysten tæt på den større by Tasiilaq, red.], så bruger vi lokale folk på stedet. Vi skaber business for de lokale, så de kan fortsætte med at leve der, hvor de bor. Det er en lillebitte ting, en lille dråbe i havet, selvfølgelig. Men vi er med til at bidrage i hvert fald økonomisk. Vi har en filosofi på Grønland om, at når vi skal bruge penge, så prøver vi at

Jeg føler, at der er en vældig vridning mod miljø, når man snakker om bæredygtighed. Altså, når man snakker om bæredygtighed, så snakker man kun om miljø og that's it. Det mener jeg egentligt er helt forkert.

bruge dem på de mindste steder. Det er det, jeg mener med, at vi ikke kun må kigge på miljødelen af bæredygtighed. Men at vi kigger på, hvordan vi kan bidrage til, at folk kan blive boende, der hvor de bor. Det har jo vist sig, at når man trækker folk fra små samfund ind i store samfund, så får de store problemer. Man ødelægger hele livsgrundlaget for dem. Hvis man bidrager til, at de kan blive boende, hvor de bor, er det derimod en klimamæssig forstærkning. Når de er ude at skyde sæler og fiske på den traditionelle måde, så har de et helt andet miljøaftryk, end hvis de flytter ind til den store by. For der kan de ikke fange. Der må de købe maden fra butikken, og så får du den negative miljøpåvirkning. Det er bare et eksempel på, hvordan et fokus på det sociale og det lokale er med til at forstærke det miljømæssige aspekt ved bæredygtighed. Jeg tror, at hvis vi tænker mere på den måde, kan mange af de miljøproblematikker, vi står overfor, få et mere positivt fortegn.

Øjensvidne til den smeltende is

Katrine

Vil du fortælle lidt om, hvordan det er at være tidsvidne på, hvad der sker med bræerne?

Bengt

Ja. Første gang jeg gik over grønlandsisen tidligt i 00'erne, der tænkte jeg egentligt ikke så meget over det. Jeg var meget yngre. Vi gik en fin rute, og jeg oplevede egentligt ikke andet end det, jeg forventede. Så var jeg tilbage året efter, og jeg var bare helt stor i hovedet - jeg kunne ikke genkende det. Der går en vej op til isen fra Kangerlussuaq, og den vej slutter ved et sted, der hedder "6.60". Den første gang jeg kom derop, kunne vi køre bilen helt op til isen og tilmed ned på isen. Året efter var der sådan en kæmpe kant ned mod isen. Det var som om 10 fodboldbaner af is var væk. Det var bare sunket ned og forsvundet. I dag stopper bilen cirka 300-400 meter før. Vi må gå i hvert fald 2 timer

med rygsæk for at få udstyret med ind på isen. Den ændring er helt enorm. Det er helt utroligt, altså. Du vil ikke tro det. Så det, at isen trækker sig tilbage, det er der ikke nogen tvivl om. Men når du snakker med folk i Isortoq, siger de, at det betyder, at de har mere plads at skyde sæl på. Havet åbner sig tidligere, og de kan starte jagten tidligere. De ser på det på en positiv måde. Men at isbræen forsvinder, det er åbenlyst.

Katrine

Føler du, at du har et medansvar i den udvikling? Eller at I har et medansvar i den udvikling?

Bengt

Nej, jeg tager det ikke på min egen kappe. Jeg tager det ikke på mig selv. Men jeg tror, at vi som menneskehed... Altså jeg ved egentligt ikke, hvad der sker. Så ærlig skal jeg være. Forskerne siger jo, at det er på grund af CO2, og de er godt skolet. De har arbejdet med det her hele deres liv. Så jeg mener, at vi kan gøre to ting: Vi kan vælge ikke at tro på dem, eller vi kan vælge at tro på dem, ikke sandt? Jeg tror nok, at meget at det, de siger har rod i virkeligheden. De ved, hvad de snakker om. De er godt uddannede folk, så man må jo bare tro på det, de siger: At årsagen til klimaforandringerne er menneskeskabt. Det er et komplekst billede, tror jeg. Meget komplekst. Men jeg tror ikke, at bræerne i Chile vil stoppe med at smelte, fordi vi stopper med at tage dertil. Det tror jeg ikke. Så det er vanskeligt. Meget vanskeligt.

Et varigt indtryk?

Katrine

Jeres kunder bliver jo også vidner til klimaforandringerne, når de er på rejse med jer. Tror du, at det har en indvirkning på dem, at de har set isen trække sig tilbage – også når de er kommet hjem igen?

Bengt

Det er indiskutabelt. Vi viser ofte billeder fra før, når vi er på tur. Specielt i Chile, når vi sidder i campen og ser ud. Vi ser, at langt derude er isen. Jeg går ind på min telefon og bladrer

tilbage til de bagerste billeder, da campen var 20 meter fra isen. Det er umuligt, at det ikke går ind. Det er så billedligt. Det er så visuelt. Akkurat det syn er stærkere end tusind ord og tusind film. Det, at være der og se på det. Det er så åbenlyst.

Katrine

Hvad tror du det gør ved folk at opleve det?

Bengt

Det er vanskeligt at sige. Det tror jeg er forskelligt fra folk til folk. Men hver eneste gang de læser, at isen trækker sig tilbage, så tænker de: "Selvfølgelig gør den det, det har jeg jo set med mine egne øjne". For nogle er det en virkelig stærk oplevelse.

Katrine

Tror du det gør, at folk ændrer adfærd, når de kommer hjem?

Bengt

Det er vanskeligt at sige. Jeg har ikke mulighed for at vide det. Men på en eller anden måde, så vil det nok. For nogle mere end andre, tror jeg. Men jeg tror, det er meget afhængigt af ens mentalitet. Mentaliteten i et menneske er så grundlæggende, at den ændrer du ikke på en tur. Hvis du var ligeglad før, så er du også ligeglad bagefter. Men det forstærker nok dem, der allerede er miljøbevidste. Mens dem, der er ligeglade med miljøet ikke tager noget med sig derfra. Men så har de i hvert fald set det. Så har de set, at isen trækker sig tilbage. Men ændre folks meninger om, hvorfor den gør det, det kan jeg ikke.

Elefanten i rummet

Katrine

Er der noget i forhold til miljø- og klimaaspektet af bæredygtighed, som du ville ønske, at I var bedre til?

Bengt

Jeg er usikker på, hvordan vi skal retfærdiggøre de flyrejser, vi har. Vi har diskuteret klimavoter. Skal vi købe klimavoter, eller betaler du dig så bare ud af problematikken? Er det egentlig den værste måde at se på det? Bare at betale lidt penge, og så er "the problem solved"? Så enkelt er det ikke. Jeg tænker, at det vi kan gøre er, at fokusere mere lokalt. Altså få flere norske kunder til at tage på lokale rejser i Norge. Det er som om, at denne her corona-situation tvinger os til at gøre dette uanset. Vi forventer ikke, at normænd vil ud at rejse indenfor det næste år, så vi må gøre tiltag, der får nordmænd til at rejse i Norge, ikke sandt? Vi

tænker: "Okay. Men det er jo i virkeligheden det, vi har et ønske om." Hvis vi bygger produkter, der er så attraktive, at folk begynder at rejse i Norge, så er der noget positivt i det. Men samtidig føler jeg lidt, at hvis vi bare fokuserer på Norge, så "ditcher" vi dem, der er på Grønland. De er afhængige af de indtægter, de får af os, når vi rejser med båd imellem samfundene deroppe. Det bliver personligt for os, for vi er med til at bidrage til den personlige økonomi hos folk, vi kender i Grønland og i Chile.

Jeg tror det er svært, det her med flyrejser. Det er virkelig vanskeligt for os, hvad der er det rigtige at gøre. Det er det.

Katrine

Har du lyst til at retfærdiggøre det?

Bengt

Hvis jeg kunne have gjort det, så ville jeg have gjort det. Jeg mener, at ... Det er den store stygge ting, vi gør. At vi rejser med fly. Vi tager folk med over hele verden med fly. Hvis mange gør det, så er det klart, at totalen vil være et stort klimaafttryk. Det er jo klart bevist, at det med CO2 og flyvning er et problem. Men igen: "Har jeg lyst til at retfærdiggøre?" Selvfølgelig. Men jeg ved jo, at det ikke kommer til at ske. Det gør det jo ikke.

Katrine

Har du lyst til at retfærdiggøre, at I bruger fly, ved at fokusere så meget på det sociale aspekt af bæredygtighed?

Bengt

Jeg ville ønske, at nogen ville sige: "Det at I flyver, det er, som det er. Men det positive, som I gør på rejsedestinationen, det opvejer flyvningen." Så tænker jeg, at jeg ville føle mig fri. Hvis du forstår, hvad jeg mener. Det ville være ønskesituationen, at vi formår at bringe så meget positivt til destinationen, at det opvejer flyveturen dertil. Men jeg ved, at det aldrig kommer til at ske på Antarktis og på Nordpolen. Det må man bare være ærlig om. Alle kan ikke tage ned til Antarktis. Så bliver det helt meningsløst. Jeg har meget stor forståelse for dem, der stiller spørgsmålstejn ved turismen på Antarktis. Det er jo et økonomisk incitament hos selskaberne at tage til Antarktis. Jeg kan ikke se noget positivt, andet end det. Men vi har jo stadig turisme der. Vi tager jo folk med ned til Sydpolen.

Katrine

Er det et dilemma for jer? At have rejser til polerne?

Bengt

Ja. Det er det helt sikkert. I forhold til bæredygtighed, så er det et dilemma. Det er klart, at hvis det ikke er et dilemma, så holder du dig for øjnene, ikke? Men hidtil har vi sagt, at mængden er så lille. Vi har i gennemsnit 1-2 kunder ned til Antarktis om året. Vi gør så forsvindende lidt i forhold til alt det andet, der foregår dernede. Så... ja... Man kan måske sige: "Okay, du bruger 500.000 danske kroner på at tage ned til Antarktis. Hvis du ikke havde taget derned, hvad havde du så brugt de 500.000 kroner til?" Det er det store spørgsmål, ikke sandt? Hvis du bruger pengene på

at tage derned, bliver der måske ikke råd til 20 ture ned til Middelhavet. Hvis du alligevel havde brugt de penge på skidt, så er summen jo nul. Men hvis du havde brugt pengene på noget, der ikke har belastning for miljøet, så

Jeg tror det er svært, det her med flyrejser. Det er virkelig vanskeligt for os, hvad der er det rigtige at gøre. Det er det.

bliver turen ned til Antarktis jo et negativt regnestykke, synes jeg. Helt åbenlyst. Det er virkelig svært, og du får jo aldrig noget svar på det. Det bliver bare tankeespind, ikke sandt?

For os nordmænd, så handler Antarktis meget om identitet. Det er grunden til, at vi kører ture ned til Antarktis. Den første som var på Sydpolen var Roald Amundsen. Nordmænd var først til dit og dat, så når vi har rejser ned til Antarktis, så er det på en måde for at bygge den identitet op. Men igen. Det er en lillebitte del af vores rejser, som går derned. Så i forhold til alt det andet, vi gør, er det næsten ingenting. Men det er et dilemma. Det er vanskeligt at retfærdiggøre at rejse til Antarktis. Det er det.

Katrine

Er der noget i den norske identitet, der handler om, at det ikke er godt nok, eller vildt nok eller ekspedition nok bare at tage på tur i Norge på en bræ? Altså, at det ikke er ægte ekspedition?

Bengt

Nja ... Jeg plejer at sige, at du kan sætte dit telt op hvor som helst. Når du ligger inde i teltet og har gang i primussen, så er det lige meget, om du er lige udenfor huset eller på Finnmarka, eller om det er Antarktis. Følelsen af at være på tur er den samme. I mine øjne. Men der er rigtig mange forskellige motivationer til at tage på tur. Min motivation er de folk, jeg har med på tur og de lokale folk, jeg møder derude. Men for andre, kan motivationen være det at lære, altså lære hele aspektet med polare ture. Men så er der nogen, for hvem motivationen er at være på dén tur. Hvor turen i sig selv er en motivation. Altså det at stå på Nordpolen, det at stå på Sydpolen, gå over Grønland. Det opnår du kun på dén tur. Det andet kan du ligeså godt gøre i Norge eller andre steder. Men for at få følelsen af at være et udsat sted, må du selvfølgelig være et udsat sted. Den følelse kan du jo få overalt, i hvert fald i Norge. Så jeg synes ikke, at det er nødvendigt at rejse. Men det at gå en lang skitur – 30 dage på ski - det er vanskeligt at kunne i Norge på samme måde, som man kan på Grønland. Det at vælge Grønland, handler jo om, at Grønland er Grønland. Det er en anerkendt skikrydsning. Grønlandsisen, den er Grønlandsisen. Men mange aspekter kan man ligeså godt få i Danmark eller Norge eller Sverige. Måske skal vi blive

bedre til at sælge respekten for naturen og være bedre til at bruge nærnaturen, men de fleste af vores kunder er internationale. 90% af vores kunder kommer fra andre steder over hele verden. Så vi kan jo godt gøre mere ved Norge, men så trækker vi dem jo bare til Norge. De ting, som du tager op nu, de er rigtig svære at give nogle gode svar på. For jeg har ikke svaret. Det er et kæmpe dilemma. Det er det. Jeg tror, at alle os, der arbejder med det her, vi møder os selv lidt i døren, når vi snakker om det. Og dem, der ikke gør det, de fornægter.

Hvordan satser man på lokalt friluftsliv uden flyrejser, hvis størstedelen af ens kunder er internationale? Og kan man sidestille klimaaftrykket fra en stor ekspedition med de positive sociale effekter ekspeditionen har på det lokale samfund? Hvordan gør man disse ting op? Tusind tak til Ousland Explorers, Bengt og Børge for at dele deres hverdagsparadokser med os.

Manden bag Ousland Explorers hedder Børge Ousland. Børge er uden tvivl en af samtidens førende personer indenfor polare ekspeditioner. Siden 2012 har Børge dokumenteret de arktiske klimaforandringer gennem projektet IceLegacy, hvor han gennem ekspeditioner til bræer og arktiske områder dokumenterer og formidler forandringerne af det arktiske klima.

Herunder kan du se Børges svar på, hvordan det er for ham at være vidne til den smeltende is, og hvilke dilemmaer det skaber for ham.

Hvordan er det at være vidne til klimaforandringerne på egen krop?

Jeg synes det er skræmmende å se de store endringene, og det er i Polhavet jeg har sett de største endringene fra de første turene, jeg gjorde på 90 tallet, og frem til nå. Det er rett og slett et helt annet landskap. Når det gjelder IceLegacy prosjektet så prøver ikke vi å være vitenskapsfolk. Det vi ønsker er å være øyenvitne og skildrere til hva som skjer med verdens isbreer. De smelter i raskt tempo og alle vet, at en bre som smelter vil ende opp i havet og føre havnivåstigning, men ikke alle tenker på hva det vil føre til af problemer for millioner av mennesker over hele verden.

Hvordan er det at være vidne til klimaforandringerne samtidig med at have at ekspeditions-rejsebureau? Hvilke dilemmaer skaber dette, hvilket ansvar føler I, at I har?

Mitt ansvar er hovedsakelig å formidle hva som skjer med klimaendringene i polområdene, og jeg kan desverre ikke gjøre det ved å sitte hjemme. Vi sitter i glasshus uansett hva vi gjør, enten du tar med folk på tur eller forbruker ressurser på annen måte. Jeg er ikke ute etter å rettferdiggjøre, men vi formidler hva som skjer til våre gjester, og jeg tror og håper at våre turer vil gi deltagerne en større oppmerksomhet på naturen og behovet for å ta vare på naturen.

De ting, som du tager op nu, de er rigtig svære at give nogle gode svar på. For jeg har ikke svaret. Det er et kæmpe dilemma. Det er det. Jeg tror, at alle os, der arbejder med det her, vi møder os selv lidt i døren, når vi snakker om det. Og dem, der ikke gør det, de fornægter. (Bengt Rotmo)

Foto: Mia Husted

Om grise, kærlighed og det forkerte samfund

Af Mia Husted, docent på Københavns Professionshøjskole

Kærlighed til natur og friluftsliv kan motivere mennesker til at engagere sig i bæredygtig udvikling. Men kærligheden til natur og engagementet i at passe på den, kan ikke uden videre omsættes til gode strategier for bæredygtig udvikling. Reservater af givende naturoplevelser gør ingen bæredygtig verden og anviser ikke i sig selv nye veje til bæredygtige samfund. Også friluftsfolk kan gribes af samme rådvildhed og afmægtighed over de presserende spørgsmål til, hvordan et bæredygtigt mellemværende mellem mennesker og natur overhovedet kan gribes an som alle andre.

Denne artikel giver ingen svar på gode veje til en bæredygtig verden. I stedet antyder den et bud på, hvordan det kan være, at kærligheden til natur står underligt afmægtig over for bæredygtighedskriserne. Gennem en årrække har jeg sammen med gode kollegaer på Københavns Professionshøjskole forsket i, hvordan der kan udvikles en stærkere pædagogik for bæredygtighed på dagtilbudsområdet. Disse studier viser, at nordisk naturpædagogik holder fanen højt i bestræbelserne på at lære børn at elske og beskytte natur. De viser også, at natur formidles som romantiske reservater af relationer mellem natur og mennesker, som ikke afspejler, hvordan mennesker og samfund rent faktisk forvalter og (mis)bruger natur. Med eksempel i grisens rolle i en Svensk børnehave viser artiklen, at rådvildhed og afmægtighed måske grundlægges i de tidlige børneår, hvor natur formidles som noget rent og ubesmittet og dermed skilles ud fra menneskers måder at forvalte mellemværendet mellem natur, kultur og samfund.

Billedet af de to børn der er i færd med at fodre en fritgående gris er taget i det sydlige Sverige på en forårsdag i maj. Vi er i en mindre børnehave i utkanten af en lille by med højt til himlen og gode og rigelige udearealer. Udearealerne består blandt andet af legeområder, blomsterbede og træer, et lille amfiteater, grøntsagsbede, bærbuske, høsehus og indhegninger til børnehavens dyr. I børnehaven dyrkes der grøntsager til eget køkken, og børnehavens grise, høns og geder forsyner køkkenet med kød og æg. Børnene skiftes til at passe grøntsagsbede og dyr med hjælp og vejledning fra pædagogerne. De to børn på billedet har grisetjansen denne dag i maj. De har rengjort grisenes foderskål og fyldt den med børnehavens grønne madrester. Nu står de lidt betuttede og ser grisene spise mens jeg og to kollegaer står og betragter børnene, grisene og grøntsagsbedene. Vi var kommet på besøg for at se, hvordan børnehaven arbejdede med pædagogik for bæredygtighed - og der var meget at se på og spørge ind til. Pædagogerne fortalte om et børnehaveliv, der gav børnene rige muligheder for at sanse, erfare og udforske natur og derigennem danne sig dybe relationer til den natur, vi lever af og med.

Mange danske daginstitutioner råder ikke over tilsvarende udearealer, og der er langt mellem børnehaver i Danmark som holder grise, høns og geder. Pædagoger i danske daginstitutioner er dog tilsvarende optagede af at tilbyde børnene sanselige og undersøgende møder med natur. Det kan f.eks. handle om at børnehaven besøger en besøgsbondegård, eller at børnene er med til at plante, passe, høste og tilberede grøntsager samt kompostere eventuelle

madrester. Eller det kan handle om, at børnene er med til at bage deres eget brød, lave mad over bål, udruge æg til kyllinger, kærne fløde til smør eller indsamle brændenælder og lave brændenældesuppe.

Naturpædagogik og bæredygtig udvikling

Nordisk pædagogik er kendetegnet ved at sætte møder mellem børn og natur højt på dagsordenen. Der er på tværs af de nordiske lande relativt fælles fodslag omkring, hvad der skal foregå, når børn møder natur, og hvorfor det skal foregå, som det gør: Børns møder med natur skal give muligheder for at finde glæde ved naturen gennem fysisk udfoldelse, undersøgelse, viden og leg (Melhuus, 2013; Gullestad, 1992). I de senere år er betydningen af børns møder med natur blevet udbygget med pædagogiske intentioner om at engagere børnene i bæredygtig udvikling. Tænkningen er, at hvis børn får mulighed for at kende, forstå og lege i og med natur, vil de udvikle respekt, omsorg og kærlighed til natur. Barnets viden, indlevelse og kærlighed til naturen antages at gestalte en form for drivkraft i barnet, som vil sætte barnet i stand til at støtte omstillinger, der tager vare på naturen i fremtiden (Kasin et al. 2019, Chawla 2006)

Det er også sådanne forståelser af det værdifulde i mødet mellem børn og natur, jeg finder i en del pædagogisk teori om naturpædagogik og naturformidling, som anvendes som undervisningsmateriale på pædagoguddannelsen i Danmark. Børns trykke, nysgerrige, bearbejdende og undersøgende oplevelser i og med natur antages at udgøre et sanseligt erfaringsgrundlag for at forstå sammenhænge i naturen, hvilket kan lede til naturfaglig viden og viden om, hvordan mennesker påvirker natur. Nordisk naturpædagogik indeholder en teori om en udviklingstrappe for naturfaglig dannelse. Udviklingstrappen handler om, at børns tidlige oplevelser, relationer og færdigheder i natur antages at stimulere børnenes tilknytning til natur samt deres nysgerrighed og kompetencer til at undersøge naturfaglige sammenhænge, hvilket leder videre til viden om sammenhænge mellem natur og mennesker. I sidste og øverste led indeholder udviklingstrappen antagelser om dannelsen af aktivt handlende mennesker, der kan tage del i et demokratisk samfund og tage stilling til miljøspørgsmål. Udviklingstrappen for naturfaglig dannelse sætter således lid til, at børns undersøgende og legende kendskab til natur som fænomen vil lede dem mod mere komplekse forståelser af sammenhænge mellem mennesker og natur. (Ejbye-Ernst & Stokholm, 2015; Edlev, 2015; Wohlgemuth, 2006; Braute & Bang, 1994; Madsen, 1988).

Foto: Mia Husted

Huller i osten?

Omfanget og kompleksiteten af de aktuelle bæredygtighedskriser antyder imidlertid, at de seneste 50 års kærlige og undersøgende naturpædagogiske møder mellem børn og natur har haft ringe effekt på udviklingsretningen. Måske skyldes den ringe effekt, at vi ikke fra barnsben har lært at elske naturen tilstrækkeligt. I så fald er det pædagogiske svar på behovet for bæredygtig udvikling at skrue endnu mere op for kendskab og kærlighed til naturen i børnehaverne. En anden mulighed er, at der huller i den naturpædagogiske ost, som trænger til et kritisk blik. Et af de huller, som jeg kan få øje på, handler om at udviklingstrappen for naturfaglig dannelse forsimples eller overses, hvordan natur, mennesker og samfund hele tiden filtreres ind i hinanden. Natur kan (og bør?) sjældent undersøges og erfares som et rent og ubesmittet fænomen fri for mennesker og samfunds kultivering eller indgriben. Menneskers relationer til natur handler i det store billede om civilisationsprocesser, sammenfiltringer, underlæggelse og overvindelse – mennesker glemmer ofte, at 'naturlige' måder at leve af og med naturen, er noget mennesker selv har indstiftet (Horkheimer og Adorno 2001). De grise, som børnene i den svenske børnehave har mulighed for at erfare og sanse, lever under særlige menneskeskabte forhold, der er installeret med sigte på at tilbyde børnene bestemte møder med grise. Men grisene i børnehaven ser ikke ud som grise er flest og lever ikke typiske griseliv. De fleste grise lever på grisefarme som vist på mit næste billede, der er taget på en Sjællandsk grisefarm i april

Eller sagt på en anden måde: Små børn, der sanser og erfarer grise, har et godt naturpædagogisk grundlag for senere at forstå grisen som naturfænomen og for at forstå og undersøge mellemværender mellem grise og mennesker. På den lange bane skulle sådanne undersøgelser af, hvordan grise og mennesker hænger sammen gerne føre til at barnet (nu i en mere modnet version) kan tage aktivt og handlende stilling til grisens liv, vilkår og betydning i et samfundsmæssigt perspektiv.

2019. Her lever grisene hele deres liv i samme bås. De fodres fem gange om dagen gennem automatiserede fodringsanlæg med en ubestemmeligt udseende og nøje sammensat suppe af korn og sojaskrå, indtil de opnår en vægt, der sender dem til slagtning. Grisefarmen er en produktionsenhed, som repræsenterer den måde, vi som samfund har valgt at forarbejde natur til noget, vi kan leve af. Hvis formålet med børns møder med grisen er, at tilbyde børnene kendskab, erfaringer og relationer til den natur, vi lever af og med, ville det være oplagt at besøge grisene på grisefarmen.

Naturens barn ?

Det gør børnehaverne imidlertid ikke. I naturpædagogikken på småbørnsområdet vil man til hver en tid foretrække det sanselige, ukomplicerede møde med frie trivelige grise, som dem vi møder i den svenske børnehave. Børn kan imidlertid ikke erfare grise som et rent og ubesmittet naturfænomen ad denne vej. Det, de kan erfare, er en bestemt kultiveret og domesticeret version af grise. I denne version er grise et dyr, de kan klappe, fodre, sanse og færdes med, hvilket giver børnene mulighed for at danne dybe relationer og erfaringer med konkrete grise. Samtidig indgår børnehavens grise i et naturpædagogisk arbejde som både handler om, hvordan grise bør passes, og hvordan de ender som mad på børnenes frokostbord. I den svenske børnehave var det vigtigt for det pædagogiske personale, at børnene på denne måde fik indblik i fødekæden og fulgte grisen 'fra jord til bord'. Her bliver grisen for alvor forvandlet fra et naturfænomen til et dyr med en særlig værdi for mennesker. Grisenes endeligt måtte børnene dog ikke følge. Når lastbilen kom for at hente grisene til slagtning, var det tid til afsked. Selve slagtningen blev anset for en al for voldsom proces for børnene. Slagtningen kan udløse uro, voldsomme følelser, holdninger og spørgsmål som sprænger idéen om det ukomplicerede møde med natur. Eksemplet med naturfænomenet grisen, som i virkeligheden er en særlig kulturgris, der forvandles til mad i en usynlig slagteproces, får mere og mere teorien om de naturfaglige dannelseskvaliteter i det sanselige og ukomplicerede møde mellem børn og natur til at ligne en lille løgnehistorie.

Løgnehistorien om de sanselige, ukomplicerede møder med den frie natur kan føres tilbage til Rousseaus naturromantiske forestillinger om naturen som læremester og naturens barn, der dannes som et sandt, sundt og frit menneske gennem leg og lystfyldt selvholdende forarbejdning af naturens materialer og ressourcer (Rousseau, 2015). Udviklingstrappen for naturfaglig dannelse er som skabt i Rousseaus billede. Den udtrykker en tilsvarende tillid til betydningen af ukomplicerede sanseerfaringer og naturfaglig viden, som antages at gå forud for dannelsen af aktivt handlende mennesker, der kan tage del i demokrati og miljøspørgsmål. Naturpædagogikken har i årtier lænet sig op ad dette teoriapparat i forsvaret for børns ret til en ukompliceret, tryk og legende barndom. Der gemmer sig en omfattende samfundskritik bag denne holdning om at holde moderne produktion af f.eks. fødevarer ude af børns oplevelses- og erfaringsverden, som svarer til den dybe mistillid til kultur og samfund, som lå bag Rousseaus vision om naturens barn: Barnet må dannes i trygge, udforskende, legende og beskyttende (natur)reservater ved siden af kultur og samfund – ellers vil barnet ikke senere kunne se, hvor galt kultur og samfund (og produktion) har udviklet sig. Naturpædagogikkens favorisering af den frie trivelige gris kan forstås som et forsvar for barnets kærlighedsrelation til naturen og en modstand mod at lade barnet opsuge af det samfund, som er blevet helt forkert.

Kærlighed og åbne låger

Min pointe er ikke at udskamme mistilliden til det forkerte samfund eller at gå i rette med de frie trivelige grise i den svenske børnehave. Der er al mulig grund til, at vi gerne vil redde børnene fra det forkerte samfund, og vi bør bestemt blive

ved med at tilbyde dem en hverdag fyldt med nærhed til dyr, planter, himmel og jord. Min pointe er, at den lidt mærkværdige sammenblanding af naturvidenskabelige dannelsesidealer og ønsket om at lære børnene at passe på kloden gennem kærlighed til natur skaber romantiske lukkede reservater af oplevelsesmuligheder. Kærligheden til børnene og til naturen slår om og bliver en modstand mod at lade børnene danne erfaringer og relationer til den komplekse verden og det forkerte samfund, som de er en del af (Husted 2019). Uanset at vi som voksne gruer for at overlade børnene til det forkerte samfund, så er de allerede vævet ind i kultur og samfund (Taylor 2013). Naturvidenskabelig viden og kærlighed til natur tilbyder ikke sig selv tilstrækkelige muligheder for at børnene kan deltage i bæredygtig udvikling. Vi må også skabe muligheder for at børnene kan engagere sig i de aktuelle komplekse og forkerte mellemværender mellem natur, mennesker og samfund. At være et aktivt handlende menneske er ikke forbeholdt voksne. Børn kan også erfare, kritisere og skubbe til de måder mennesker bruger natur, som har stor betydning for deres egne fremtidsmuligheder.

Jeg tror det er på tide, at linde lidt på lågen ind til børnehaven og overveje, hvordan selv små børn kan inviteres til at sanse og erfare både slagtning og grisefarme. Måske kan kontraster, spørgsmål, vrede, fascination, forvirring, forbavselse, lugte og lyde i sådanne møder skabe bedre forudsætninger for at forvalte relationerne mellem natur og mennesker til et bæredygtigt og fælles bedste i fremtiden.

REFERENCER

- Braute, J. N. & Bang, C. (1994). *Bli med ut! Barn i naturen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Chawla, L. (2006). *Learning to Love the Natural World Enough to Protect it*. *Barn nr. 2*, 57–78. Norsk senter for barneforskning.
- Ejbye-Ernst, N., & Stokholm, D. (2015). *Natur og udeliv: Uderummet i pædagogisk praksis*. Århus: Systeme.
- Edlev, L. T. (2015). *Natur og miljø i pædagogisk arbejde*. København: Munksgaard.
- Gullestad, M. (1992). *The Art of Social Relations. Essays on Culture, Social Actions and Everyday Life in Modern Norway*. Oslo: Scandinavian University Press.
- Horkheimer, M. & Adorno, T. W. (2001 [1969]). *Oplysningsens dialektik – Filosofiske fragmenter*. København: Gyldendal.
- Husted, M. (2019). *Kærlighed som modstand – om genstridighed i pædagogik for bæredygtighed*. *Forskning Og Forandring*, 2(2), 84-104.
- Kasin, O. (red.), Haugen, A.S., Heggen, M.P., Langholm, G. & B.F. Syed. (2019). *Bærekraftig udvikling. Pædagogiske tilnærminger i barnehagen*. Fagbokforlaget, Bergen.
- Madsen, B. L. (1988). *Børn dyr og natur*. København: Forlaget Børn og Unge.
- Melhus, E. C. (2013). *Utebarnehager – et sted for demokratisk praksis? Tidskrift for Nordisk Barnehageforskning* 6(14), 1–18.
- Rousseau, J. J. (2015 [1762]). *Emile – eller om opdragelse*. København: Gyldendal.
- Taylor, A. (2013). *Reconfiguring the Natures of Childhood*. London & New York: Routledge.
- Wohlgemuth, O. (2006). *Håndbog i naturpædagogik*. København: Politisk Revy.

Outdoorbutikker om friluftsparadokset:

“Vi skal ikke opdrage,

Hvordan forholder den danske outdoorbranche sig til friluftsparadokset – altså det at vi i vores iver efter at bruge naturen også slider på den, ikke mindst gennem vores forbrug af udstyr og rejser? Dansk Friluftsliv satte to af de store aktører på det danske marked – Spejder Sport og Friluftsland – i stævne for at blive klogere på, hvordan de agerer i forhold til spørgsmålet om bæredygtighed

vi skal oplyse”

Af Christian Moestrup Andersen, journalist og friluftvejleder

Vi er ikke ret mange minutter inde i interviewet, før Carsten Ellgaard Thomsen peger på min Osprey-taske og siger: »Den rygsæk, du har med, den er for eksempel propfyldt med PFC.«

Carsten Ellgaard Thomsen er udviklingschef i Spejder Sport, Danmarks største outdoor-kæde, og vi taler om skalbeklædning og fluorstoffer, forkortet PFC. PFC er et af de kemikalier, outdoor-tøjproducenter og -forhandlere har fokus på. Det er nemlig veldokumenteret, at PFC, som typisk bruges til at imprægnere skalbeklædning, er skidt for miljøet samt hormonforstyrrende og kræftfremkaldende for os mennesker.

Netop PFC er et godt eksempel på, hvordan diskussionen om bæredygtighed og outdoorbranchen hurtigt viser sig at være mere kompliceret end som så. For selv om der er konsensus om, at PFC er problematisk, fortsætter et mærke som Patagonia, der ellers betragtes som en foregangsvirksomhed, hvad bæredygtighed angår, med at anvende PFC i nogle af deres produkter.

»Patagonia siger, at den dag, de har noget, der er lige så godt som PFC, så holder de op med at bruge det. Men du skifter oftere din skaljakke, hvis imprægneringen ikke er god nok. Og derfor holder Patagonia fast i at bruge PFC,« siger Carsten Ellgaard Thomsen og peger dermed på et andet væsentligt parameter, når man taler outdoorudstyr og bæredygtighed - produktets levetid:

»Vi vil hellere sælge kvalitet, som holder væsentlig længere tid, end noget der hurtigt skal skiftes. Varerne er så lidt dyrere, men til gengæld ser vi dig sjældnere i butikken.«

Friluftsparadokset

Så hvad er mest bæredygtigt? At købe en skaljakke med PFC, som forbliver vandtæt i lang tid, eller købe en skaljakke uden PFC, som så til gengæld hurtigere mister sine vand- og smudsafvisende egenskaber? Og hvad med alle de produkter, som for eksempel min rygsæk, der også indeholder PFC, men som der ikke har været det samme fokus på som skal- og regnjakker? Dilemmaer som disse er der nok af for både friluftsudstysforbrugere og -butikker i klima- og biodiversitetskrise-tidsalder.

'Friluftsparadokset' er det blevet døbt, det faktum, at vi i vores iver efter at komme ud i naturen forbruger så meget miljø- og klimabelastende udstyr og udleder så meget CO₂ på vejen ud til naturen, at vi i realiteten risikerer at gøre mere skade end gavn ved at praktisere friluftsliv. Hvordan forholder butikskæder som Spejder Sport og Friluftsland sig til friluftsparadokset? Til at de i realiteten lever af at tjene penge på at sælge flest mulige produkter, som er mere eller mindre nødvendige for at kunne klare sig på tur i naturen?

Bo Suhr Willumsen er regionschef og chef for CSR, altså virksomhedens sociale ansvarlighed, herunder bæredygtighed, i butikskæden Friluftsliv. Han anerkender problemstillingen, men siger:

»Vi befinder os ikke i et vakuum, så selv om Friluftsliv ikke var på markedet, ville folk ikke købe mindre udstyr af den grund. Vi er selvfølgelig opmærksomme på, at vores udstyr bliver brugt ude i naturen. Men vi lever også af naturen, af at den er attraktiv at opholde sig i, så derfor vil

vi også gerne være med til at beskytte naturen. Det har vi i princippet en langsigtet interesse i.«
Også Spejder Sports Carsten Ellgaard Thomsen vedkender sig, at en outdoorbutikskæde som Spejder Sport har et ansvar:

»Vi har et fælles ansvar for klimaet. Men det er ikke alene os som virksomhed, der skal tage ansvaret. Vores leverandører skal også tage det, og vores kunder skal også selv tage et ansvar,« siger han og uddyber: »Vi lever af at sælge de produkter, kunderne efterspørger. Men det er klart, at vi også skal præge kunderne.«
Og kunderne er begyndt at flytte sig, oplever de i både Spejder Sport og Friluftsland.

Bo Suhr Willumsen fra Friluftsland siger: »Vi har flere og flere kunder, der lytter til, at nogle produkter har nogle bæredygtige argumenter for sig. Og der er også nogle få kunder, der efterspørger det direkte.«
Carsten Ellgaard Thomsen stemmer i: »Vi kan godt mærke, at bevidstheden omkring klima i den grad vokser hos både kunder og leverandører. Og på outdoormesser fylder klima- og miljø enormt meget.«

Dermed er outdoorbutikkernes bæredygtighedsprofil så småt ved at blive et

konkurrenceparameter.

»Hvis det er vigtigt for kunden, er det også vigtigt for os,« konstaterer Bo Suhr Willumsen.
Carsten Ellgaard Thomsen er enig. Men han påpeger, at træerne ikke vokser ind i himlen.

»Kunderne tager miljø og klima seriøst. Men ikke mere, end at de fortsat ofte helst køber deres produkter der, hvor de er billigst,« siger han.

Et grønnere valg

Spejder Sport og Friluftsland har valgt forskellige strategier i forhold til at markere over for kunderne, at de tager bæredygtighed alvorligt.

Friluftsland har indført en mærkningsordning ved navn »Et grønnere valg«. På baggrund af ti kriterier evaluerer Friluftsland de enkelte produkter. Kun de produkter, der udmærker sig ved at være produceret med særlig hensyntagen til miljøet bliver mærket »Et grønnere valg«. Kriterierne er blandt andet, om det enkelte produkt er lavet af bæredygtige eller økologisk fremstillede naturmaterialer, om det er lavet af genanvendte materialer, om der er transparens og sporbarhed i materialevalget, om der er sket en ansvarlig kemikaliehåndtering, og om

Du kan tage hvad som helst ind og give grønne prikker til det produkt, der er lidt bedre end det andet produkt ud fra nogle kriterier, du selv har opstillet. Er det ikke bedre, at du tager stilling til de varer, du sælger i det hele taget.

produktet kan repareres, hvis det går i stykker.

»Vi vælger ikke bare et brand ud, men ser på det enkelte produkt,« fortæller Bo Suhr Willumsen og nævner Patagonia som eksempel. Trods Patagonias markante bæredygtighedsprofil, er det nemlig ikke alle virksomhedens produkter, der gør sig fortjent til det grønne stempel.

Men hvorfor overlade det til kunderne at træffe det bæredygtige valg?

»Vi er ikke sat i verden for at opdrage folk, men vi kan påtage os et ansvar for at give folk et valg og oplyse om det,« siger Bo Suhr Willumsen. »Alternativet er, at kunden bare går et andet sted hen, og så har vi ikke vundet noget. Vi regner med, at vi ved at tilbyde en buket af mere

ikke meget for selvbestaldede mærkningsordninger, hvor kriterierne fastsættes af den enkelte butik.

»Du kan tage hvad som helst ind og give grønne prikker til det produkt, der er lidt bedre end det andet produkt ud fra nogle kriterier, du selv har opstillet. Er det ikke bedre, at du tager stilling til de varer, du sælger i det hele taget,« spørger han retorisk.

Han peger på, at bæredygtighed er et parameter, når Spejder Sport vælger leverandører, og hvad angår Spejder Sports eget mærke, Asivik, tilstræber man også en høj grad af bæredygtighed og har blandt andet fravalgt PFC – også i skalbeklædningen.

»Jeg vil hellere have, at vi gradvist navigerer over mod at blive grønnere og grønnere,« siger Carsten Ellgaard Thomsen og nævner, at Spejder Sport har indført låneposer i bomuld, udlejer telte, tilbyder vask af dunsoveposer og indsamler brugt grej til Kirkens Korshær.

»Jeg tror, det bedste er det godes værste fjende. Hvis vi blot venter på, at vi kan lave det perfekte projekt, kommer vi aldrig rigtig i gang. Men hvis vi i stedet laver en masse små projekter, har vi måske mulighed for at præge udviklingen.«

Bo Suhr Willumsen mener ikke, at det ene udelukker det andet. Mærkningsordningen »Et grønnere valg« er bare ét element i Friluftslands bestræbelser på at blive en mere bæredygtig koncern:

»Friluftsland har meget travlt med at blive grønnere. Og det samme har kunderne,« siger han og tilføjer, at salget af »Et grønnere valg«-produkter er kraftigt stigende.

At det er ressourcekrævende og omkostningsfuldt at vurdere de enkelte produkters miljø- og klimaaftryk er Carsten Ellgaard Thomsen og Bo Suhr Willumsen til gengæld enige om. Alene det at få vurderet, om en enkelt Asivik-rygsæk lever op til EU's kemikalielovgivning, REACH, kræver en omfattende analyse af alle rygsækkens enkeltdele, som Spejder Sport betaler et testbureau for at foretage. Bo Suhr Willumsen betoner også, at det på ingen måde er ligetil at vurdere de enkelte produkter ud fra de ti kriterier, som ligger til grund for »et grønnere valg«-mærkningen.

Intet grønt regnskab

En ting er de enkelte produkter, som kunderne kan vælge imellem i butikkerne. Noget andet er selve virksomhedens drift og forsyningskæde.

Her fremhæver både Friluftsland og Spejder Sport, at de har gjort en indsats for at nedbringe forbruget af plastic, genbruge papkasser til forsendelse og skifte til LED-belysning i butikkerne. Og så tilstræber de, at transporten af containere med varer fra leverandører

GAMMELT GREJ, DER HOLDER

Dansk Friluftsliv bad Carsten Ellgaard Thomsen og Bo Suhr Willumsen finde et stykke gammelt grej, de har et særligt forhold til:

CARSTEN ELLGAARD THOMSEN

Jeg elsker min Patagonia nano puff, i hætteudgaven. Jeg købte den for otte år siden, det første år vi havde Patagonia i Spejder Sport. Jeg brugte den som forårsjakke, og efter et par år røg den over i skabet til outdoorjakkerne. Nu er der stort set ikke mere fyld i den, så nu er den blevet min sejlbådsjakke. Men den har stadig nogle år i sig. Jeg har været i Femundsmarka i Norge over 20 gange, på kryds og tværs, og jeg har vel haft jakken med der en syv-otte gange. Du skal købe sådan en, hvis ikke du har en.

BO SUHR WILLUMSEN

Jeg købte min Arcteryx Gamma SV Jacket, kort efter jeg startede i Friluftsland. Det er nu 21 år siden, og jeg bruger den stadig. Det er kommet bag på mig, at den er så solid. Jeg har brugt den til alt, på de gode dage på telemarkski, når jeg har taget skaljakken af og haft den indenunder, jeg har brugt den til at cykle meget, og i 2010 løb jeg meget i den, fordi det var så koldt den vinter. Der er masser af fede friluftsminder i den. Den hænger i min entré og minder mig dagligt om at komme ud i naturen.

bæredygtige produkter kan få folk til at vælge mere bevidst. Hvis vi kun havde de mere grønne produkter, ville vi ikke kunne tilbyde produkter til alle typer af outdooraktiviteter. For dem, som gerne vil rejse meget let, dur det ikke med et bomuldstelt. De skal kunne købe et telt lavet af nylon og silikone.«

Carsten Ellgaard Thomsen fra Spejder Sport giver

overalt på kloden bliver fragtet med mindst muligt energiforbrug.

Men ser man på Spejder Sports erklærede mission og vision glimrer bæredygtighedsaspektet ved sit fravær. Spejder Sport udarbejder ikke noget grønt regnskab og har ikke konkrete mål for eksempelvis nedbringelse af virksomhedens CO2-aftryk.

»Vi er ikke så gode til at fortælle om vores grønne projekter,« siger Carsten Ellgaard Thomsen. »Vi har mere bare gjort det, men vi skal blive bedre til at kommunikere, og vi skal i gang med at lave et grønt regnskab.«

På den front synes Friluftsliv at være længere fremme. I koncernens værdisæt, »The Friluftsliv Way«, er klima- og miljøhensyn specifikt nævnt. Og Friluftslivs ejere, koncernen The Fenix Group, udarbejder hvert år en omfattende CSR-rapport og har som erklæret mål at nedbringe sit samlede CO2-aftryk med 40 procent i 2025 i forhold til 2017, fortæller Bo Suhr Willumsen.

Carsten Ellgaard Thomsen pointerer, at Spejder Sport giver en stor del af sit overskud til spejderbevægelsen, som i høj grad bruger den lokale natur som ramme for friluftsliv.

»Vi har 35.000 spejdere, som vi hjælper med at få ud i naturen, ud at bruge naturen, ud at værne om naturen.«

Nye såler

Både Carsten Ellgaard Thomsen og Bo Suhr Willumsen vurderer, at det aktuelle fokus på bæredygtighed vil vare ved. Og at Spejder Sport og Friluftsliv er nødt til at være med på bølgen, hvis de fortsat skal være relevante for forbrugerne.

Derfor giver begge butikker mulighed for at aflevere brugt udstyr til genbrug, ligesom de tilbyder hjælp til at vedligeholde og reparere brugt udstyr.

»Vi tilbyder for eksempel, at man kan få nye såler på sine sko og støvler,« fortæller Bo Suhr Willumsen. »Hvis man er

en bevidst forbruger og tænker på miljø og bæredygtighed, vil det være interessant for en, at man kan få reforsålet sine støvler hos os.«

Men risikerer man så ikke, at forbrugerne køber færre nye produkter?

»Jeg tror, der er mere fremtid for os i at tilbyde folk den slags end ved at lade være, og så kan man håbe, at de køber noget andet hos os, når de alligevel er her,« siger Bo Suhr Willumsen.

Carsten Ellgaard Thomsen mener, at outdoorbranchen på mange måde er et skridt foran mange andre brancher, når det gælder bæredygtighed.

»Det giver ikke mening at levere produkter til at opholde sig i naturen, hvis man så efterfølgende bidrager til at ødelægge den. Derfor efterspørger forbrugerne bæredygtige produkter, og det har accelereret omstillingen i outdoorindustrien,« siger han.

Bo Suhr Willumsen fortæller, at udviklingen sker i en vekselvirkning mellem producenter, forhandlere og forbrugere – og at de producenter, der halter bagefter i forhold til at indtænke bæredygtighed, vil tabe på langt sigt.

»Vi skal ikke opdrage, vi skal oplyse forbrugeren.

Jeg tror på, at det er gennem oplysning, man kan flytte noget. Og derigennem påvirke vores leverandører og efterspørgslen.«

*Christian Moestrup Andersen, journalist og friluftsvejleder.
andechris@gmail.com*

GREENWASHING

Greenwashing er en betegnelse for det, at en virksomhed markedsfører sig på at have et grønt og bæredygtigt image, men at det reelt ikke afspejler sig i de produkter, virksomheden sælger, i produktionsmetoderne eller i konkrete CSR-tiltag. Populært sagt: at marketingafdelingen er grøn, men resten af virksomheden er sort.

LOBBYVIRKSOMHED

I USA har flere store outdoorvirksomheder indtaget en markant position i den politiske debat de seneste år. Blandt andre virksomheder som Patagonia, The North Face og butikskæden REI har ført offentlige kampagner for en mere ambitiøs klimapolitik og imod Donald Trump-regeringens beslutning om at indskrænke de amerikanske nationalparker og åbne for olie- og gasudvinding i sårbare naturområder. Ved midtvejsvalget i 2018 gik Patagonia endda så langt som til at anbefale amerikanerne at stemme på specifikke kandidater til senatet.

Hverken Friluftsliv eller Spejder Sport mener, at deres rolle er at gå så aktivt ind i lobbyvirksomhed.

Bliv medlem

Som medlem af Dansk Friluftsliv kommer du i kontakt med et stort netværk af vejledere og formidlere indenfor dansk natur og friluftsliv. Derudover modtager du to-tre gange årligt foreningens blad, Dansk Friluftsliv.

Du er naturligvis også velkommen til foreningens årsmøde og seminarer.

Du bliver medlem af foreningen ved at sende en mail til mail@danskfriluftsliv.dk med følgende oplysninger:

- **Email-adresse**
- **Dit navn**
- **Din institution (hvis du skal have et institutionsmedlemsskab)**
- **Postadresse**
- **Telefonnummer**

Kontingent
Almindeligt medlemsskab: 300 kr. årligt
Institutionsmedlemsskab: 600 kr. årligt
Ved institutionsmedlemsskab får man tilsendt 2 blade af hver udgivelse.

Kære Dansk Friluftere

Censorekretariatet har brug for flere censorer, med aktuel pædagogisk erfaring og viden om friluftsliv og læring i naturen til censur på Friluftslivvejlederuddannelsen. Det drejer sig om disse to moduler: Friluftstraditioner og pædagogiske projekter, samt Afgangsprojektet.

Censor skal have

- Indgående og aktuelt kendskab til uddannelsens mål og metoder
- Specifik kompetence inden for et eller flere faglige delområder, som indgår i uddannelsen
- Aktuel viden om uddannelsens anvendelsesmuligheder samt kendskab til aftagernes situation og behov

Se studieordningen her www.via.dk for uddybende information. Så tilmeld dig gerne hvis du f.eks. er uddannet friluftslivvejleder, har master i friluftsliv eller på anden vis har kvalifikationer så du kan indgå som censor på friluftslivvejlederuddannelsen.

Man kan blive indstillet af uddannelsesinstitutionerne eller man kan søge selv her

www.censorekretariatet.dk/cms_pages/26

(vælg AU: velfærd, undervisning og sundhed)

På vegne af udbyderinstitutionerne på Friluftslivvejlederuddannelsen i Danmark.

Sune Steiniche Kjær

ISSN
0909-0614

Dansk Friluftsliv - forum for
natur- og friluftsliv

